

vzbujajoč se mrtvinec, to je umevno in gotovo se je že kedaj pripetilo, da je tak nesrečnež zastonj milosti prosil zaslepljene svoje morilce, meneče, da pobijajo vampirja. Sicer pa take glasove lahko prouzrokujejo tudi izhlaplajoči gnilobni plini, ali pa vara človeka domišljija, da vidi in sliši reči, ki jih ni niti videti, niti slišati. Da se mrličem časih usta in oči nočejo zapreti, je sploh znana prikazen, ki ne potrebuje pojasnovanja. Pač pa se morda komu čudežno zdi, da vampirju „lasje, brada in nohti rasejo“. Tudi o tem nas prirodoznanstvo poučuje. Učenjaki primerjajo te rogovine pri mrličih mahovom, ki na skorji že zamrlih dreves dalje rasto. Najbrže so to snovi, ki so se vkljub telesni smrti okrog lasnih in nohtnih koreninic žive ohranile in zdaj se ve, da le za nekoliko časa one rogovine s potrebno hrano zalagajo.

Tudi sanje pospešujejo vampirstvo po svoje, posebno pri praznovernih ljudeh. V kolikih podobah se človeku že môra kaže, in vender se i ona prav naravno razlaga; saj ni nič drugega, nego kri, ki močno na srce pritiska. In če si domnevajo taki reveži, da jih vampir po noči davi, izvira to prav lahko iz kake baš nastajajoče bolezni, n. pr. vratne vnetice. Spolna razdraženost pri mladih vdovah rodi sanje, da se jim umrli mož povampirjen pridružuje. Vrhu vsega tega pa je še pravoslavna cerkev s svojim gori navedenim rekom dokaj pripomogla, da se ta vraža ni zadušila, ampak le še prav okrepila, tako da je do denšnjega dne niso mogle ob veljavo spraviti niti zdrava pamet in napredujoča omika, niti rimsko-cerkveni, niti državni zakoni, kar je sramota za vse stoletje*).

Volkodlak.

1.

Iz Dolénje Vasi pri Ribnici; v Peklu zapisal Fr. Levec.

Zimske večere smo me sestre prele, oče, ki so bili dobro star mož in so veliko skusili v svojem življenji, so nam pa kaj pripovedovali, bodi si kakšne storije, ali pa kar so sami res prebili na svetu. Ko mi je neki večer brat nagajal, obregnila sem se nanj:

*) O vedomcih pripoveduje zanimive stvari tudi prof. Erjavec v Matičinem letopisu l. 1883., str. 335. in 336.

„Oh, ti grdi volkodlak, ti!“ Oče so me pa posvarili ter so dejali: „Fránica, da mi nikoli več kaj tacega ne rečeš! Ti še ne veš, kaj je to, volkodlak. Volkodlak je pol volká, pol človeka. Kdor je od rojstva volkodlak, tisti je v dólenjem konci volk, kdor je pa zaklet, tisti pa v górenjem kraji“. Potlej so nam pa to-le pripovedovali:

Jedenkrat sem šel s konji po vino na Hrovaško; z menoj je bil neki Bukovčan, ki je vozil „súho robo“. (Saj sem vedela, kako se mu je po domače reklo; bil je iz Bukovice pri Ribnici; oče so ga tudi po imeni povedali, pa ime sem že pozabila). Po poti sva se menila — kakor imajo vozniki navado — kaj je kdo izmed naju pri vožnji že hudega skusil ali čudnega videl. Ko prideva globoko doli v Hrovate in se tako meniva, reče mi Bukovčan: „Glej, France, kadar hodim po tem samotnem kraji, vselej mi je tako strašno dolgčas, ker me je jedenkrat tukaj le spremljala taka zverina. Kar tako je prišlo k meni pol volka, pol človeka, pa me je ves čas spremljalo po noči in po dnevi. Na kateri oštariji sem se ustavil, ustavil se je tudi on; jaz sem šel notri pit, on je pa ostal zunaj pri konjih; jaz sem se le bal, da ne bi kónj kaj poškodoval. Tako me je spremljalo notri do doma. Ko pridem domov, rečem ženi: „Jezus, komaj živ sem prišel domov. Taka zverina me je spremljala, pol volka, pol človeka.“ Hočem se skozi okno ozreti, pa ga spet zagledam: „Poglej no,“ pravim ženi, „saj še čez okno gleda!“ — Potlej je pa rekla ona: „Béži, béži, gotovo kaj potrebuje.“ — Pa je šla in odrezala kos kruha ter mu ga vrgla skozi okno: „Ná, jej v imeni božjem, kar potrebuješ, da bi bil rešen!“ —

Potlej se jej je pa prišel v hišo zahvalit: „Srečna ti in tisti, ki te je naučil. Glej, že toliko in toliko voznikov in tovornikov sem spremil, a nobeden mi ni tega storil, da bi me bil rešil. Bili smo trije bratje, pa so nas mati zakleli. Prosili smo jih kruha, ko so ga ravno iz peči jemali; ko smo jih kruha prosili, rekli so mati: „Náte, hudičevi volkodlaki, požrite, da boste siti!“ — Pa smo se precej tisti trenutek v volkodlake izprevrgli ter se v gozd razšli. Bili smo trije bratje, no, jaz sem zdaj rešen, óna dva pa Bog ve, kam sta šla in če sta že rešena, ali ne. Ko smo se razšli, bili smo še mladi, zdaj sem pa že ves siv.“

Moj oče so bili dobro stari, ko so nam to pripovedovali; umrli so pred tremi leti, imeli so pa osemdeset let.

2.

Volkodlak je v sprednji konec volk, v zadnji konec človek. Narejeno mu je, da se izprevrže. Živi z ovcami, kozami in drugo živalijo. O drugi živali pri nas ljudje veliko vedó, o volkodlaku pa ne. Samo o hudobnem ali požrešnem človeku pravijo pri nas: tak je, kakor volkodlak, ali pa: oh, ti požrešni volkodlak! Videl ga pa še nihče ni. Mislim, da more v tacih gozdih biti, kjer je malo ljudij. Tisti, ki hodijo na Hrovaško, vedó kaj več o njem, tukajšnji pa ne. Slišal sem pa večkrat, kakó so se moj oče z možaki pogovarjali o volkodlaku. Moj oče so bili že dobro stari, pa ga tudi nikoli niso videli; Bog vé, v katerih deželah je ta reč. (Tako mi je pripovedoval o volkodlaku jedno in sedemdesetletni Lazar s Hudega Konca pri sv. Gregorji nad Sódražico.)

3.

Jurij Skul iz Borovca v velikolaški fari mi je pripovedoval: „Volkodlak je pol človeka, pol volka; pa mu je narejeno, da se lahko izprevrže. Nekateri je uklet, nekateri je že od rojstva volkodlak. Nekateri je v górenji konec volk, nekateri pa v dólenji. Ako je v dólenji konec volk, ima človeško pamet, živi med ljudmi in se oblači kakor človek. Nihče ga ne pozna, da je volkodlak, samo mati, ki ga je porodila; spoznati ga more tudi ženska, katero ljubi. Pri nas samo to vemo, kaj je volkodlak; volkodlaka samega pa tukaj v Dolini še nihče ni videl. Stari Jurman z Lužarjev, ki ima dobro osemdeset let in vé veliko takih stvari, pravil mi je óni dan, da pri nas volkodlaka nikoli ni bilo in da ga zdaj sploh ni; v prejšnjih časih je pa bil, toda ne v naših krajih, ampak samo tam doli okoli Ribnice se je držal.“

Te drobtine, nabrane o letošnjih počitnicah, priobčujem v dokaz, kakó živ je še v našem narodu spomin o volkodlaku. Morebiti nam kdo izmed naših čestitih bralcev najde in pošlje še kako narodno pripovedko o njem.

L.

4.

Na Tolminskem se veruje, da so vedomeci vsi tisti moški, ki nimajo nič brade in ki sploh nikjer na životu niso kosmati, in da se hodijo po noči z drugimi vedomeci trkat. Trkajo pa se na križpotih prav kakor koštruni. (Prim.: Tomaž Ruttar, Odgovori na pitanja društva za poviestnico jugoslavensku, Arkiv tega društva

knjiga III). Slovenske pripovedi o volkodlakih se nahajajo tudi v Novicah 1865, list 5. in 1856 na str. 369, kjer pripoveduje ranjki Kocjančič, kaj verujejo o vedomcih Slovenci v goriški okolici. O volkodlakih ali vedavcih na Pivki pripoveduje Valvazor XI., 456.
S. R.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

17. Puščavnik Feliks.

(Konec.)

Kmalu po tej čudoviti prigodbi, ki je napolnila svet s hrupom in strmenjem, prisopihali so k Feliksu poslanci podgorskih občin in ga prosili hitre pomoči s solznimi očmi in povzdignenimi rokami. Prejšnje čase se je prikazoval Hudobec v Pondirjevki bolj poredkoma, zdaj pa sedi vsak dan na suhem hrastu in premoti in oslepari vsakega človeka, ki tja pride. Ni dolgo, kar se je ubil zaradi njega ubog romar. Zapustil je deset nedoraslih otrok, katere bodo morali zdaj oni živiti. Včeraj pa so našli drvarji v hosti starega ogljarja mrtvega. V obraz je bil strašno začrnel. Ne more se nič družega misliti nego to, da ga je zadavil Hudobec. Poslanci so zatrdili Feliksu, če jim škrate zagovori in odžene, da mu bodo ostali ne le do smrti hvaležni, ampak da ga bodo začeli čestiti v svojih molitvah precej jutri za svetnika. Ta beseda podgorskih mož je Feliksa tako zadovoljila in razveselila, da jim je hotel prošnjo uslišati, dasiravno je šel jako nerad od Belice in sinčka in mu je delala težave tudi dolga hoja. V Tisovci se je bil prav dobro poredil in dobil celo precej velik trebuh. Podgorci so to nepriliko, zapazili, pa so ga dvignili na rame in ga v Pondirjevko nesli. S to postrežbo in čestjo so mu se še bolj prikupili. Pod Hudo Pečjo so svoje težko breme odložili. Feliks je nakanil plezati po romarski stezi, dokler bi se jel Hudobec glasiti. Takrat pa bi obstal in ga zarotil in na vse veke prepodil iz Pondirjevke in Gorjancev. Toliko znoja kakor na tem potu še ni prelil nikoli v svojem življenji. Lezel ni dosti hitreje od polža, ker ga je trebuh neusmiljeno k tlom vlekel in podiral. Plazil se je nekoliko sto korakov navkreber, kar